

KOMT TIJD, KOMT RAAD?

Het stond in het verbeterplan voor het accountantsberoep uit 2014, als één van de 53 maatregelen. TNO onderzocht het al eerder, adviseerde positief, maar de tijd leek er nog niet rijp voor. Gaat een onderzoeksraad voor financiële veiligheid er nu wel komen?

Pieter van Vollenhoven, de man die zijn leven in dienst stelt in het achterhalen van de waarheid, stal de show tijdens de jongste Accountantsdag, eind november 2018 in de RAI. “In de meeste gevallen ontbreekt de wetgeving en organisatie om de onderste steen boven te krijgen”, aldus de inmiddels tachtigjarige oud-voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Hij schetste de moeizame totstandkoming van die onderzoeksraad, die 22 jaar duurde. “Je moet bewust een lange adem organiseren”.

Uitgangspunt bij onafhankelijk onderzoek is dat betrokkenen vrijuit kunnen praten, benadrukte Van Vollenhoven. Dat vraagt om de wettelijke garantie dat verklaringen niet in het strafrecht belanden, tenzij met toestemming van die betrokkenen. “Dat zou voor accountants ook moeten worden geregeld”, hield de professor de bezoekers aan de Accountantsdag voor. “Mijn grootste zorg is het gesjoemel met de regels, dat is voor tachtig tot negentig procent gebaseerd op economische motieven. Ik hoop op accountants te kunnen rekenen om dat gesjoemel te bestrijden.”

EEN ONDERZOEKSRaad VOOR ACCOUNTANTS

Het idee van een aparte onderzoeksraad voor financiële veiligheid leeft al langer binnen het accountantsberoep. In 2014 deed TNO onderzoek naar de opzet van zo'n onderzoeksraad, in opdracht van de NBA en gefinancierd vanuit het Accountantsfonds. Daaruit bleek dat een onafhankelijke onderzoeksraad “een nuttige bijdrage kan leveren aan het structureel versterken van het leer- vermogen” van de accountantssector. Volgens TNO waren de bestaande organen niet gericht op structureel leren van incidenten, maar vooral gericht op onderzoek naar de schuldvraag. Een onafhankelijke onderzoeksraad heeft primair als doel toekomstige voorvallen te voorkomen of de gevolgen ervan te beperken. Leren van fouten dus.

Het uitbreiden van het mandaat van de Onderzoeksraad voor Veiligheid zag TNO als “beste optie”. Daarbij kon een taakverbreding tot financiële veiligheid verder gaan dan het accountantsberoep alleen. Na het TNO-onderzoek pleitte ook de werkgroep Toekomst Accountantsberoep, opstellers van het verbeterplan *In het publiek belang*, voor een onafhankelijke onderzoeksraad. Maatregel 6.1, één van de 53 maatregelen uit het rapport: “De beroepsorganisatie onderzoekt de inrichting van een mechanisme dat specifiek is gericht op het leren van falen van accountants en dat werkt op basis van dezelfde uitgangspunten

als de Onderzoeksraad voor de Veiligheid. De NBA verplicht accountants tot medewerking aan onderzoek van dossiers en vrijwaart hen van enige handhavingsactie of juridische procedure door de NBA of de aan haar verbonden organen.”

LASTIG

Twee keer een positief advies dus, maar het realiseren van een en ander bleek nog niet zo simpel. Verplichte medewerking aan dergelijk onderzoek vraagt om een wettelijke basis. “Het huidige mandaat van de OvV is ontoereikend en moet worden uitgebreid om financiële incidenten te kunnen onderzoeken. Dit vereist aanpassing van de Rijkswet”, concludeerde de NBA in een discussienota over het thema, uitgebracht in juni 2015. Het bleek niet haalbaar een NBA-verordening op te stellen met een overeenkomstige werkwijze. Het type incidenten (financiële schade in plaats van persoonlijk letsel) rechtvaardigde niet het gebruik van de zware onderzoeksbevoegdheden die de Onderzoeksraad kent, zoals verplichte medewerking, luidde de conclusie. De bij de Onderzoeksraad gangbare vrijwaring van betrokkenen zou alleen opgaan voor door de NBA zelf aangespannen tuchtrechtelijke procedures. Kortom: een onderzoeksraad voor het accountantsberoep is nog niet zo eenvoudig.

NBA: INZETTEN OP VEILIGE CULTUUR

De NBA is nog steeds voorstander van een onderzoeksraad, maar de beperking is dat het daar vooral gaat om grote incidenten. “En die komen niet zo vaak voor”, aldus directeur Berry Wammes. “Dus denk ik dat er meer winst wordt geboekt door grondige oorzakenanalyses, een veilige cultuur en mechanismen die onderling kennis delen – ook sectorbreed – bevorderen. Dat is ook het pad dat we nu zijn ingeslagen.” Volgens de NBA gaat het uiteindelijk om het lerend vermogen, het snel kunnen leren van fouten dat in de weg kan worden gestaan door langdurige juridische procedures. “Dat laat onverlet dat in geval van grote incidenten alles nog steeds op slot gaat”, stelt Wammes. “Dus ja, een Onderzoeksraad voor Financiële Veiligheid met het doel maatschappelijke rust te waarborgen, maar vooral inzetten op een veilige cultuur, waar lerend vermogen topprioriteit heeft.”

**'IK HOOP OP ACCOUNTANTS
TE KUNNEN REKENEN OM HET
GESJOEMEL TE BESTRIJDEN.'**

De uitkomst van alle inspanningen bleef vooralsnog beperkt tot aanbevelingen om te werken aan het lerend en straffend vermogen, zowel binnen accountantskantoren als in de sector als geheel. Er werden debatsessies georganiseerd, met experts uit andere sectoren zoals de medische zorg en de luchtvaart, waar sectorbrede mechanismen bestaan om oorzaakanalyse en kennisdeling te bevorderen. En er kwam een Platform Kennis Delen, in 2016 gestart als pilot en in 2017 en 2018 doorgezet met enkele bijeenkomsten en casusmateriaal over incidenten op basis van openbare bronnen. Daarbij zaten partijen als de AFM, de Accountantskamer, de Raad voor Toezicht van de NBA, de SRA, verschillende accountantsorganisaties en de NBA bij elkaar aan tafel.

OPROEP VAN EEN WAAKHOND

Toch staat de instelling van een onderzoeksraad voor financiële veiligheid nu weer in de belangstelling. Dat heeft mede te maken met de tachtigste verjaardag van Pieter van Vollenhoven. Ter gelegenheid daarvan verscheen een boek van zijn hand, getiteld 'Oproep van een waakhond'. Van Vollenhoven pleit daarin voor een "onafhankelijke Nationale Veiligheidsinspectie, om structureel toezicht uit te oefenen op onze sociale, fysieke en digitale veiligheid".

Marcel Pheijffer wees in een opiniebijdrage hierover op de visie van Erwin Muller, hoogleraar Veiligheid en Recht en tot september 2018 vicevoorzitter bij de OvV. Die pleitte recent voor uitbreiding met het thema financiële

veiligheid. Pheijffer vindt dat een goede suggestie, maar kan zich ook voorstellen dat er een heel nieuw orgaan voor financiële veiligheid wordt opgericht. De vorm is niet het belangrijkste. "Het gaat er primair om dat de financiële veiligheid van burgers, ondernemingen, overheidsinstanties en andere organisaties (beter) wordt beschermd."

De hoogleraar wijst ook op de benoeming per 1 mei van oud-minister van Financiën Jeroen Dijsselbloem als nieuwe voorzitter van de Onderzoeksraad voor Veiligheid. Er is volgens Pheijffer dan ook "geen beter momentum dan nu om te pleiten voor een taakuitbreiding van het orgaan waaraan hij leiding geeft. Een taakuitbreiding die gepaard dient te gaan met een formatieve uitbreiding, het aantrekken van specialisten en het opbouwen van kennis en deskundigheid."

De Stichting Maatschappij en Veiligheid, waar Van Vollenhoven nu voorzitter van is, bepleit tegelijk de komst van een Kaderwet Onafhankelijk Onderzoek, om lering te kunnen trekken uit gebeurtenissen. Zo'n kaderwet kan uitkomst bieden voor alle onafhankelijke onderzoeken die niet door de OvV worden uitgevoerd. Van Vollenhoven weet ook wel dat zoiets weer tijd kost, hij heeft met de opzet van de Onderzoeksraad immers 22 jaar lang leergeld betaald. Maar de tachtigjarige blijft zich met hart en ziel inzetten voor waarheidsvinding. Hij beseft als geen ander dat dat niet eenvoudig is. "De waarheid is bij betrokkenen niet geliefd." ←